

PREDSTAVLJENA KNJIGA ANTE BEŽEN: METODIKA – ZNANOST O POUČAVANJU NASTAVNOG PREDMETA

U auli Učiteljskog fakulteta u Zagrebu, pred oko tristo nastavnika, studenata i drugih gostiju, predstavljena je 21. listopada 2009. stručnoj javnosti nova knjiga profesora metodike hrvatskoga jezika na Učiteljskom fakultetu Ante Bežena *Metodika – znanost o poučavanju nastavnog predmeta*. Knjiga je izašla u suizdavaštvu Učiteljskog fakulteta u Zagrebu i nakladničke kuće Profil iz Zagreba. Predstavili su je prof. dr. sc. Dragutin Rosandić, umirovljeni profesor Filozofskog fakulteta u Zagrebu i osnivač Katedre za metodiku hrvatskoga jezika na tom fakultetu, prof. emeritus Nikola Pastuović s Učiteljskog fakulteta u Zagrebu, recenzent, i dr. sc. Ante Selak s Učiteljskog fakulteta u Zagrebu kao urednik knjige, a govorio je i sam autor. Bilo je predviđeno i sudjelovanje drugog recenzenta, prof. dr. sc. Vlade Pandžića s Filozofskog fakulteta u Zagrebu, ali je izostalo zbog njegove bolesti. Predstavljanje je vodila izvršna urednica knjige Dragica Dujmović-Markusi iz Profila. Na kraju predstavljanja o značenju knjige u svjetlu afirmacije interdisciplinarnosti u istraživanju obrazovanja samoinicijativno su govorili i dr. sc. Nevio Šetić, zastupnik u Hrvatskom saboru, i mr. sc. Josip Roca, metodičar likovne kulture.

Kritički prikaz knjige Nikole Pastuovića objavljen je u broju 18 *Metodike*. U ovom broju objavljujemo autorizirana izlaganja Dragutina Rosandića i Ante Selaka.

S lijeva na desno: prof. dr. sc. Ante Bežen, prof. dr. sc. Dragutin Rosandić, prof. dr. sc. Nikola Pastuović, dr. sc. Ante Selak

BLAGDAN HRVATSKE METODIKE

Knjiga Ante Bežena *Metodika - znanost o poučavanju nastavnog predmeta* propituje znanstveno biće metodike i njezin položaj u sustavu znanosti o odgoju o obrazovanju. Naslovna sintagma otvara dvije razine: razinu metodike kao posebne znanosti (metametodička razina) i razinu posebne metodike (metodike nastavnoga predmeta). Dodatna odrednica upućuje na određivanje *epistemologije metodike u odnosu na pedagogiju i edukologiju s primjerima iz metodike hrvatskoga jezika*.

Tako uspostavljen prostor znanstvenog promišljanja zatražio je metodologijsko uporište u *znanosti o znanosti* kao općem sustavu određivanja znanosti. Znanost o znanosti (filozofija znanosti, science of science, naukoznanstvo, naukovedenie) utvrđuje opće zakonitosti o znanosti, kriterije njihove diferencijacije, kriterije klasifikacije, međusobne odnose, posebnosti uvjeta nastajanja i razvoj. Određujući metodiku kao autonomnu znanstvenu i nastavnu disciplinu, autor se oslanja na spoznaje *genetike znanosti* i mehanizme koji odlučuju o određivanju znanstvenog identiteta i autonomnosti pojedine znanstvene discipline.

Genetika znanosti utvrđuje primarnu supstancu (primarnu građu) na kojoj se utemeljuje potencijalna znanost. Za određivanje autonomnosti metodike kao znanstvene discipline postoji *matična supstanca* u okviru šireg znanstvenog područja odgojnih znanosti (pedagogije, didaktike, edukologije) koja traži *znanstveni opis* i utvrđivanje zakonitosti u funkcioniranju teorijskih izvoda.

Nove znanosti nastaju, uglavnom, na dva načina:

- raslojavanjem šireg znanstvenog područja (u ovom slučaju riječ je o području odgojnih znanosti)
- otkrivanjem znanstvene predmetnosti izvan okvira postojećih znanstvenih područja.

Metodika iskazuje, u okviru odgojnih znanosti-pedagogije, didaktike, edukologije, *vlastitu predmetnost* kao temeljni uvjet za utvrđivanje posebne znanstvene discipline. Osim vlastite predmetnosti metodika posjeduje i *vlastitu metodologiju* i vlastite znanstvene ciljeve.

Beženova knjiga, najcjelovitija monografija o znanstvenome biću (znanstvenome identitetu) metodike, argumentirano utvrđuje autonomnost metodike kao znanstvene discipline pozivanjem na relevantni korpus znanstvene literature (epistemološke i literature iz područja filozofije znanosti). U određivanju *predmetne metodike (metodike nastavnog predmeta)* pojavljuje se hibridni mehanizam kao način stvaranja nove znanstvene discipline. Metodika nastavnog predmeta utemeljuje se na korpusu sadržaja (znanstvenih, umjetničkih) na kojima se utemeljuje *predmetni kurikulum*. Uključivanjem te sastavnice u određivanje metodike kao autonomne znanosti otvara se široko polje *interdisciplinarnih susreta*- susreta disciplina iz područja odgojnih znanosti i znanstvenih disciplina

matične znanosti na kojoj se utemeljuje nastavni predmet - *predmetni kurikulum*. U skladu s takvim metodologijskim utemeljenjem metodika se predstavlja kao *interdisciplinarna znanost* (sintetska znanost).

Kao uzorak predmetne metodike - metodike predmetnog kurikula Bežen je odabrao *metodiku hrvatskoga jezika i književnosti*. Prikazao je funkcioniranje općih metodičkih načela i zakonitosti u metodici hrvatskoga jezika i književnosti.

Za određivanje znanstvenoga bića metodike hrvatskoga jezika i književnosti autor je imao zamašan korpus znanstvene literature, tj. teorijsko-metodološki predložak na kojem je dalje razvijao svoje učenje o metodici nastavnog predmeta/predmetnoga kurikula. U videokrug znanstvenog promišljanja uključio je *prakseološke odrednice* (dokumente, sudionike, lokacije, artefakte, metodičku praksu), *povijest metodike, periodizaciju njezina razvoja, zastupljenost metodike u znanstvenim sustavima* (domaćih i stranih autora), *zastupljenost metodike u političko-administrativnom sustavu, odnos metodike i didaktike, pedagogije i edukologije*. Na temelju sveobuhvatnog opisa i vrednovanja spomenutih sastavnica utvrdio je znanstveni identitet metodike hrvatskoga jezika i književnosti, njezina epistemološka svojstva i perspektive razvoja.

Utvrdio je i *interdisciplinarni karakter* metodike koji se očituje u korelaciji različitih znanstvenih disciplina što pripadaju matičnoj znanosti (znanosti o hrvatskom jeziku i književnosti), znanosti o medijima. Matična znanost daje sadržaj (umjetnički i znanstveni) koji se transponira na odgojno-obrazovnu matricu prema *teoriji didaktičkog prijenosa*. Prijenos znanstvenoga i umjetničkoga sadržaja na odgojno-obrazovnu matricu prate i određuju korespondirajuće znanstvene discipline: pedagogija, didaktika, edukologija, psihologija, sociologija, komunikologija, filozofija i dr.

U Beženovu znanstvenom diskursu uspostavljena je funkcionalna ravnoteža *matičnih (susstratnih)* znanstvenih disciplina iz područja jezikoslovlja, znanosti o književnosti, komunikologije, filmologije, znanosti o medijima i *korespondirajućih* znanstvenih disciplina iz područja odgojnih znanosti/znanosti o obrazovanju. Znanstvene spoznaje o metodici / metodici nastavnog predmeta iskazane su izgrađenim znanstvenim stilom i pojmovnikom koji svojim opsegom i razvedenošću svjedoči o reprezentativnom terminološkom sustavu. Autor se suvereno (teorijski i metodološki) kreće u širokom znanstvenom obzoru očitujući kritičku refleksiju, znanstvenu upornost i uvažavanje spoznaja koje su mu pružili prethodnici na istom znanstvenom polju.

Beženova *Metodika-znanost o poučavanju nastavnog predmeta* obilježava blagdan hrvatske metodike.

*Prof. dr. sc. Dragutin Rosandić
metodičar hrvatskoga jezika i književnosti*

DRAGOCJENI METODIČKI KOMPENDIJ

Na prigodnom fakultetskom predstavljanju nerecesijski rekoh kako je riječ o svojevrsnoj *summi Beženiani* ili *summi Beženici*, kako je zapravo riječ o voluminoznom pretresu i svojevrsnoj generalnoj inventuri hrvatske metodičke zbilje, poglavito njene jučerašnjosti i njezine današnjosti, njezinih domašaja i dvojb, ali i njezinih traganja i zastajkivanja, njenih nadanja i razočaranja...

Bežen, naime, metodiku promišlja i definira u biti pluriperspektivno: kroz njezin epistemološki karakter, preciznije: kroz precizno znanstveno pozicioniranje i jasan kategorijalni instrumentarij, ali i, s druge strane, kroz njezinu prakseološku narav, kroz njezinu predmetnu determiniranost. Unekoliko (ili utoliko!) interdisciplinarnost kao da postaje neizostavnom sastavnicom vlastite predmetnosti, a vlastita predmetnost samo jedno od mogućih i svakako poželjnih i nezaobilaznih metodoloških uporišta.

Sukladno predmetu kojim se bavi, barem kada je riječ o metodici nastave hrvatskoga književnojezičnoga sadržaja, a koja je nastava zapravo središnji horizont Beženovih metodičkih preokupacija, metodika proučavanja vlastitog predmeta – dakle, metodika poučavanja hrvatskoga jezika, mora biti korespondentna s vlastitim predmetom, ali, jednako tako, mora biti, *per definitionem*, uvijek i nešto više, mora biti uvijek i nešto drugo, uvijek nešto svoje, a to će reći: vazda sa znom vlastite upitnosti, za znom iskrene vlastite znatiželje, sa znom iskrena vlastita čuđenja, sa znom traganja ili, doslovnošću klasičnoga metodičkoga rječnika rečeno, mora biti problemska, odnosno otkrivalačka. Drugim riječima, metodika poučavanja hrvatskoga jezika, da bi korespondirala s prirodom svoga predmeta, mora se oslanjati na sve ono što objašnjava i/li omogućuje predmet kao takav, uključujući u to, naravno, i sva pitanja, sve upite i sve zagonetke, pa i sve neodređenosti i nedorečenosti – koje su, da se ne zaboravi, u samoj naravi jezičnoga, poglavito umjetničkoga stvaralaštva kao takvoga.

O hrvatskoj metodičkoj zbilji, posebice kada je riječ o njezinoj prakseološkoj prirodi, budući da je jedan od njenih najpredanijih, najmarljivijih i najistaknutijih i tsl. protagonista, Bežen govori *iznutra*, iz nje same. Govori zainteresirano, upućeno, ali odmjereno, hladno i maksimalno neostrašćeno. Otuda i toliko široki, da ne kažem: toliko zamorni, raspon njegovih metodičkih interesa i preokupacija, počevši od neumornog zauzimanja za znanstveni integritet i dignitet metodike (ne zaboravimo, nije li do jučer aktualni društvenopolitički katekizam, najčešće komunistički, bio ugrađen i u najranije nastavno štivo – u slovarice i početnice iz kojih se treniralo i učilo korištenje velikih i malih slova, pri čemu se, da se ne zaboravi, četveroslovni nadimak jednoga Zagorca nadao kao bogomdani predložak čak i za izučavanje slovanja!), ili, da se vratim temi, autorovi interesi, u ovom slučaju, praktično sežu od apologije interdisciplinarnosti metodike do ustrajnog propitkivanja njezine perspektive - kako u znanstvenom tako i u izvanznanstvenom, napose praktičnoškolskom okruženju.

Bežen ne balansira između možebitne doslovnosti pragme i upitne, kadšto i zagonetne, propitljivosti teorije – on je jednako i u jednome i drugome, jednako mu je i do jednoga i drugoga. I to do kraja i bez rezerve. Naravno, to ne znači da mehanički prihvaća ili slijedi sve što se događa(lo) na metodičkom obzorju. Ako je metodičko obzorje uopće i postojalo.

Jer, katalog njegove zauzetosti za konkretno kao da je neiscrpan, neograničen, nepresušan. Budući da je vazda na crti *profane* svakodnevice, u njemu se nalazi, između ostaloga i prije svega učenik i učitelj, razred i škola, udžbenički inventar – preciznije: gomila vlastitih udžbenika, priručnih i ostalih tzv. *radnih materijala*, ali, jednako tako, i obiteljski dom, opća društvena atmosfera i sl. - sve do koncipiranja i realiziranja najbirokratskije normativistike. Sve je to, čini se samo kontekst u kojemu se omogućuje i događa, sniva i ostvaruje smisao poslanja kojim se bavi – u školi i izvan škole. Zato njegove metodike i nema izvan nje same, izvan predmeta kojim se bavi, izvan učenika i učitelja, izvan kontinuiranog cjelogodišnjeg učenja, odnosno školovanja. Zato njegova metodika nije privjesak ili nadomjestak, nije nadopuna ili prirepak, kamoli ancila nečega drugoga – ni pedagogije ni ideologije – što će reći, povijesno gledano, da nije u funkciji nekakve priručne *partizanije* – pa bila ona klasno-socijalna ili pak domogrljena i sl. Još preciznije: Beženova je metodika posve konkretna, praktična, ali i znanstveno utemeljena disciplina, ona ima svoj sadržaj, svoje metode, svoj kategorijalni aparat, svoje ciljeve i razloge, svoja pitanja i svoje odgovore.

I na kraju, premda je, po prirodi stvari, Beženova knjiga nezavršena, nezagotvljena, otvorena, mnogima možebit i opravdano intrigantna – kadšto mjestimice moguće i prenatrunjena kvazipedagoškom općologijom, ona je, po svemu sudeći ipak dragocjeni kompendij ključnih metodičkih činjenica, nezaobilazna seminarska studentska lektira i pouzdano učiteljsko štivo.

Ukratko: snažan poticaj i pouzdan naputak za nova metodička istraživanja.

Dr. sc. Ante Selak